

אדמו"ר — אמן פדגוג

הנני פותח את השער הראשון של ספר אחד חסידותי שיצא לאור בשנת תרצ"ב ובשער כתוב לאמר:

"קונטרס חובת התלמידים, חברו כבוד קדושת מורנו ורבנו ה"צ בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, עטרת ראשנו, בנש"ק וכו' כקש"ת מוה"ר קלונימוס קלמיש שליט"א האבדק"ק פיאסעצנא וכו'". פתחתי את השער השני והנה הצהירו לעיני שורות אלה: "קונטרס חובת התלמידים. מטרתו לחדור לתוכיות התלמיד, לגלות את נפשו, להוציאה ולהדריכה בתורה ועבודה, בדרכי החסידות ולקשרה בד' עם צוויים ואזהרות להתנהג בהן במחשבה, דבור ומעשה".

אם כן איפוא הרי לפני ספר פדגוגי בעצם, ספר מחנך ומדריך את היהודי הצעיר, אלא שההדרכה היא לא תרבותית-עולמית, כי אם "הדרכה בדרכי החסידות".

עברתי על פני כל הספר ומצאתי בו הרבה יותר ממה שהובטח בשער. מחברנו זה — האדמו"ר מפיאסצנה — הביע בשער רק רמז-רמיזא לתוכן העשיר ורב הגוונים.

הספר הוא, כאמור, פדגוגי-חסידותי וביחד עם זה הוא גם מבוא אל החסידות ולא רק כמו שכתוב בשער הספר: "גם גלוו אליו שלשה מאמרים לבאר מעט מן סתרי החסידות ועיקרי הקבלת הנחוצים לעבודת החסידות לתלמידים ולאברכים, לכל אחד כפי מצבו", כי באמת הספר כולו מבוא אל החסידות ולא רק ל"תלמידים ולאברכים", כי אם גם לכל הרוצה להכנס להיכל החסידות באורח פנימי, שכלי-נשמת. אפס כי אין בחסידות זו של האדמו"ר מפיאסצנה בספרו מן התהומיות והשמימיות גם יחד של הברסלבי ותלמידיו, אף לא מן הפילוסופיא האלקית ושירת הנשמה העליונה של החב"ד, אף לא מן עומקי המעמקים של "היהודי" מפשיסחה, הרבי ר' בונם והקוצקי וכיוצא בהם, אף לא מן השלהבת העולה מאליה והגעגועים לא-ל חי המתפרצים בלא גבול שבחסידות הוואלינית, אלא החסידות הנפוצה עתה על פי רוב בפולין, החסידות הממוצעת, הממוזגה, המורכבת ממוסר, דרוש וקבלה עם הקדמות הבעש"ט ותלמידיו, החסידות היותר

קרובה אל מושגי הבינוני שבקרב החרדים אל דבר ה' ואשר מטרתה בעצם להרים את הבינוני בהדרגה להעלותו ולהדריכו לאט לאט עד אשר תפתחנה עיניו להביט מעט — כל חד וחד לפום שעורא דיליה — ב"אור הזרוע לצדיק" ולהיות צופה מעט בעינו של העולם.

דבר גדול אחד חידש מחברנו בלמוד החסידות האמורה, כי הוא הכניס בה סדר ומיתודה ופתח אליה מבוא מן הפסיכולוגיא ומן הפדגוגיא העיונית והמעשית, אף גם הלביש אותה במקומות שונים מספרו צורה פיוטית מיוחדת.

במקומות רבים מספרו אנו מדמים לעצמנו לקרוא את רבי שמשון רפאל הירש שב"י ט"ט מכתבים על דבר היהדות" שלו ושב"חורב" שלו. אינני יודע, אם קרא מחברנו את ספרי הירש והם השפיעו על סגנונו ועל הפאתוס המיוחד שלו, או שיש בכאן קרבת-נשמות, השמה סגנון אחד לאנשים רחוקים זה מזה גם בזמן, גם במקום, גם בהשגות ומצבי-רוח. יתרון לסגנונו של הירש על מחברנו שיש בראשון עשירות של בטויים, דקות של מושגים ושפע של צבעים יותר מאשר באתרון, ויתרון לסגנונו של מחברנו במקומות האמורים על סגנונו של הירש שהוא, מחברנו, יודע קצב ומדה אף בהתגבר עליו רוח המליצה ושיא הר הדמיון. קצב ומדה אף בעת אשר הוא בוער באש קודש והומה לאין-סוף כמעט עד לכלות הנפש. קצב ומדה, כת הצמצום וכת המעצור — דברים אלה עושים את מחברנו לאמן העט אף אם לא כוון כלל להתהדר באמנות ולהתעטר בעטרת משורר.

דוגמאות אחדות לסגנונו המיוחד של מחברנו, לפאתוס שלו, לאופן ההדרכה החנוכית שלו ולהסברה החסידותית המיוחדת לו:

"השקיפה, בחור ישראל אל זוהר תפארת ישראל ואל עצמותו, עצם השמים לטוהר, אשר מלפנים, ותדאג על חשכתנו הנוראה עתה, דאג והשתוקק לשוב, לעלות ולהתקרב עכ"פ מעט לאלקיננו. עורר בזמן מן הזמנים את נפשך, תשאף תשתפך, ובשיח כעין זה תתעטף:

אנא ד' מעולם אתה אבינו ואנו בניך, ומעולם ומעת אשר רק יגיה ילד ישראלי וילדה ישראלית מרחם אמם צרינו מרובים ומרים ומענינו קשים ועזים להפרידנו ממך, ח"ו, אבל כל אחד מאתנו מוכן למסור את נפשו בשבילך ד', ואף כבשה קטנה מאתנו פושטת את צוארה בשבילך. אין קץ למוקדי אש אשר שרפנו ואין חקר לצרותינו התמידיות במשך כל ימי חיינו המוצצות את לשד חיינו, ובשבילך וכדי שלא להפרד ממך, את הכל באהבה ובשמחה מקבלים. כן אנו כולנו וכן הנגי גם אני. כן אני עתה וכן אתה תמיד, אבי ומלכי, מעולם אותנו נהגת, עין בעין את שכינת עוזך ראינו, ועמנו כאב אוהב עם בנו דברת, ומה טוב היה לנו אז, לא

כן עתה גרמו עוונותינו ועלית למרום, את השמים בעדנו סגרת, לא מדבר ולא עונה, לא נביא ולא חוזה. אנא ד', על מי נטשת את מעט הצאן, שארית ישראל, במדבר שממה כזה, מקום מזיקי הגוף והנפש אבי שבשמים, יראה נפשי להיות בלעדך אף רגע. קרב אלינו והתקרב כמאז" (סוף פרק י"א).

"זכר נא, תלמיד חסיד, כמה אנשים גדולים וטובים מקנאים בך ומשתוקקים לאמר: מי יתנני עתה נער ובחור, את כל היום לד' הקדשתי ומסרתי. כמה מהם משתוקקים להיות בגוף ובנפש כוספת לד' ובשנותיהם כבר קשה להם, ועתה עוד הכל בידך, והאם תאבד מרגלית זו ותאמר: לכשאגדל אעבוד ולכשאזדקן אתקן? המשנה אומרת: הלומד ילד למה הוא דומה? לדיו כתובה על ניר חדש, והלומד זקן — לדיו כתובה על ניר מחוק. כן הוא בכל הענינים, הן בהלמוד הפשוט, הן בחסידות ותקון הנפש. כי הרבה אנשים יודעים מה היא עבודה ותקון הנפש ומשתוקקים אליה וגם כופים א"ע לעשות, ומ"מ מבלים את שנותיהם רק בהכפיה ובההכרח להכריח א"ע וכו' וכו'. לא כן אתם, בחורי חמד, אם מילדותכם תתחילו ומנעוריכם בזה תעבדו, לבשרכם ודמכם תהיה החסידות, אף אם תפלו לא תשובו אחור, ואף אם תפסיקו לפעמים לא תשקעו בבצה, ואת כל שנותיכם לא תצטרכו לבלות רק לבלי לנפול ורק להרימכם מעפר וטיט. —

ובאמת תוכל אתה, בחור ישראל, להוציא מקרבך נטיות ותקונים אשר לא שערת להם ובעצמך לא תבינם. יכול אתה, למשל, לבוא לרצון טוב וחזק, החזק גם ממך, אשר כל עצמך משועבד לרצון הטוב ההוא ומוכרח אתה למלא אותו בעל כרחך בלא שום תירוצים ובלי שום סברות. מרגיש אתה בקרבך כאלו פתאם רוח ד' חזק מפרק הרים ומשבר סלעים פגע בך וישאך על עבודה זו, את כל המניעות יפרק ואת כל העכובים ישבר. ד' הוא האלקים ואתה עבדו מוכרח אתה לעבדו" (פרק י"ג צד מ"ב ע"ב וריש צד מ"ג בקצורים אחדים).

"דע לך, בן יקיר, לא שאנו טועים, רק בני העולם טועים לחשוב על עולם הזה אשר ד' בוראו, כי מין אוצר של תאוות ונטיות רעות הוא ומי שרוצה לעבוד את ד' מוכרח לצאת ולהתרחק מן העולם כולו, ובשביל זה כל ימיהם רחוקים הם מעבודה וקדושה ובשטותי העולם הם שקועים. דומים הם למי שראה איש שטבע בנהר ויגזור אומר שהמים הם עצם רע בעולם שנברא רק להמית. וכמה שוטה הוא איש כזה! האם אפשר לחיות בלי מים? וכי בשביל המשוגע הזה לא תשתמש במים כראוי ותחת להחיות את הצומח, את החי ואת המדבר, המית את עצמו בהם, רעים הם המים? כן הוא גם עם העולם כולו. עולם שבראו ד' הוא, ואף בתחתית העולם, בכל עקמימיותיו ובכל פתלתוליו נמצאים דרכים, מחילות

ומערות אשר אל בוראו ואל אדונו, אדון העולם, הם מובילים, וכל החסרון הוא רק באדם, שאינו משמש עם דברי העולם לטוב, כי אם לרע" (כנ"ל).

¹²³⁴⁵⁶⁷ "תלמיד ותיק, השמר בתילדות והזהר בהבחרות שלך. מה בעימה היא הילדות ומה ערבה היא הבחרות מבורכת ד' כנחל דבש וכנהר היוצא מעדן את האדם בכל שנותיו היא מרוה עסיס, גם עד זקנה ועד שיבה בלשדה יחיה ומשקויה יגדל אף יצמית, הגוף יזדקן אם כחו יחלש ואשה תתקיים, בחומה יתחמם ובלהבה יתלהב. ¹²³⁴⁵⁶⁷ מי פתי אשר יאבדנה ומי המשוגע אשר מקור חייו יטנף אף יסתום?"

"אם רצונך לבחון את התעוררותך אם אמתית היא התגלות הנפש והתקרבותה מעט אל הטוהר העליון או רק התרגשו רמויה היא, הוי מסתכל במדותיך, אם עכ"פ מעט נתקנו, אז תדע, שמן רעת לבושיהן מעט הסירות ואת מקורן הקדוש מעט גלית, ואם לא גרעת מאומה מן רעתן ומן נמיכיותן לא חסרת, אז בכל התעוררותך מאומה לא פעלת, ואפשר עוד ענין רע לרמותך בהן היא.

תמהר אחר התעוררותך ואחר תפלתך ההגונה, בעוד רוחך חם ובעוד מראות הקדושה לפני עיניך פורחים, להביט על נמיכיות מדותיך ולהזדעזע, להשקיף מן הר הקודש שעלית עליו אל בור הנחשים ולהתמרמר, רמוס אותן והתקן, את רעת לבושן בטל ואת עצם קדושתן גלה" (דף מ"ט ע"א).

פנינים כאלה מפוזרות הן על פני כל הספר המחזיק מאה ושבעים עמוד. המחבר, האדמו"ר מפיאסצנה, הלביש בספרו "חובת התלמידים" את החסידות הפולנית הנוכחית לבוש יופי אשר לא היה כמוהו, העשיר את הספרות הפדגוגית בספר יקר ערך מאד והכניס זיו ורעננות לתוך הנוער התלמודי הממית את עצמו באהלה של תורה. המחבר מאחד תמיד בספרו את השמחה הגדולה באלקים ובכל בריותיו עם אינו שבע רצון מן הפרישות והנזירות. כמדומה לי לפעמים שדורש הוא מן הבחור התלמודי יותר מדי, משפיע עליו רוב טובה שאינו יכול לקבלת תמיד. בורח מחברגו מן המוסר המתנגדי המשבר את האדם, מכניעו ומשפילו, כי זוכר הוא מחברנו תמיד את הכתוב: "עוז וחדות במקומו" ואת המאמר: "אין השכינה שורה וכו' כי אם מתוך שמחה של מצוה". ועם כל זאת גם הוא לפעמים נמשך אחר אותו המוסר שיש בו הרבה מן המרת-השחורה, כמו, למשל בדף כ"ח ע"ב ועוד. ישנם בספר עוד דברים שונים, שאינם לפי טעם האדם אשר עלה בית אל לא בדרך האסקיזה (אשר גם החסידות הברסלבית איננה משוחררת הימנה), כי אם בדרך השמחה והדביקות של הבעש"ט וראשוני החב"ד, בכל זאת הרי הספר שער ומבוא גדול לכל אדם, ביחוד ליהודי מודרני שנצנץ בלבו הרהור תשובה אמתית, להכנס להיכל החסידות.